

ANTOLÒGICA DE JOAN BROSSA A LA FUNDACIÓ MIRÓ

► ► ►

El 1969, Brossa, juntament amb Tàpies, publica el llibre de bibliòfil *Frègoli*. Brossa convertí en la seva divisa la coneguda frase de Fregoli: "L'art és vida, i la vida, transformació". Com cap altre autor, actor o dramaturg, Fregoli sintetitza la rapidesa que la vida moderna demana a l'espectacle i alhora condensa la saviesa heraclitiana de la metamorfosi contínua. La cosmovisió carnavalesca de Fregoli constitueix l'essència de la poètica metafòrica i transgressora de Brossa. Els orígens familiars i literaris de Brossa s'arrelen en la cultura popular menestral. Tota l'obra de Brossa dialoga, recrea i transforma el llenguatge, les formes i els objectes de la cultura popular.

5. Poesia escènica. Accions musicals. Per bé que la poesia escènica de Brossa és una de les creacions més importants del teatre català del segle XX, no hi ha dubte que es tracta encara d'un dels territoris més inexplorats de la seva producció. Algunes de les seves obres són encara inèdites i en un nombre molt elevat no han estat mai posades en escena. En una àmplia exploració de la cultura popular, la tradició teatral i els gèneres parateatral, el poeta va escriure obres en format tradicional per a teatre a la italiana, però també va escriure obres en què intervenen l'illusionisme, la ventriloquia, el circ, les titelles o l'estriptis. Amb les seves accions teatrals, les seves accions musicals, les peces per a ballet i els seus monòlegs de transformació, Brossa és un clar precursor del *happening*, la *performance* i les accions artístiques. Seguint un esquema formal, la *Poesia escènica* ha estat dividida en cinc blocs principals: *Teatre literari* (1944-1965), que inclou 85 obres; *Postteatre* (1946-1962), un recull de 68 accions espectacle; *Ballets o Normes de mascarada* (1948-1964), amb un total de 66 peces; *Fregolisme o monòlegs de transformació* (1965-1966), conjunt de 30 peces en homenatge a Fregoli; *Striptease i teatre irregular* (1966-1967), conformat per 56 peces; i *Accions musicals* (1962-1993), 17 peces, la majoria creades amb la col·laboració dels compositors Josep M. Mestres Quadreny i Carles Santos.

6. Les imatges en moviment. El cinema. Conseqüent amb l'esperit de la modernitat i de l'avantguarda que sempre l'inspirà, Brossa considerarà el cinema com l'art del segle XX per excel·lència. S'interessà vivament pel llenguatge cinematogràfic i el fascinaren sempre les imatges en moviment dels aparells del precinema. L'afició pel llenguatge del cinema i pels seus mites és evident en l'obra poètica de Brossa. Gran coneixedor de la història del cinema i espectador d'excepció, com a guionista tingué dues èpoques de màxima activitat. La primera, al voltant de *Dau al Set*, quan escrivé els guions *Foc al càntir* (1948) –recentment convertit en film per Frederic Amat– i *Gart*

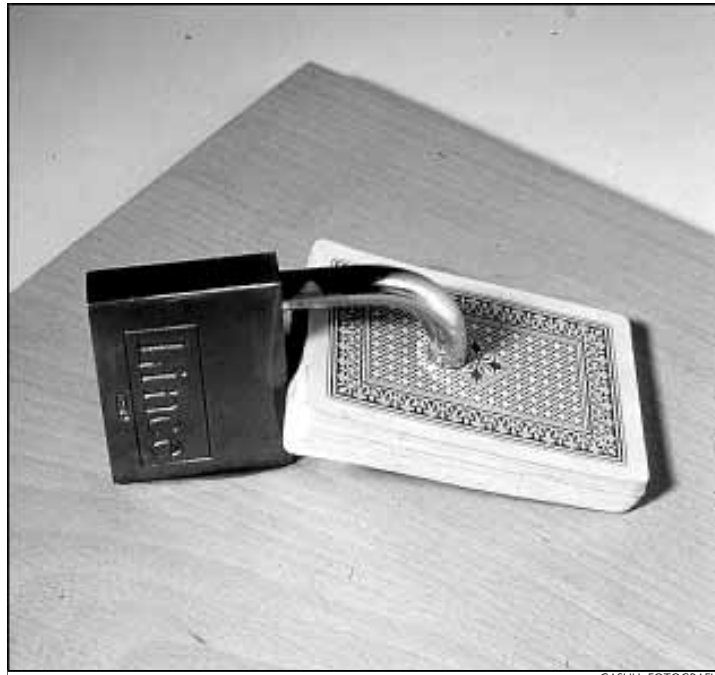

'Roda', obra del 1986

(1948). La segona, a finals dels anys seixanta, quan col·labora amb el cineasta Pere Portabella, com a guionista dels films *No compteu amb els dits* (1967), *Nocturn 29* (1968), *Cua de cuc* (1969) i *Umbracle* (1970). Ocasionalment, a més de guionista, fou actor al film *Màgia a Catalunya* (1983), de Manuel Cussó. El 1992, per encàrrec de TVC, creà uns molinets de continuïtat per a televisió a partir dels seus poemes visuals.

7. 'Poesia rasa'. La realitat essencial. Tot i que des dels anys quaranta Brossa escriu i desenvolupa la seva obra experimental sense interrupció i que, des de l'època de *Dau al Set*, forma part dels nuclis culturals més innovadors i avantguardistes, cal dir que no és fins a l'aparició del volum *Poesia rasa*, el 1970, que la seva obra literària comença a divulgar-se més enllà dels sectors minoritaris i obté el reconeixement dels crítics més influents. A partir de la publicació de *Poesia rasa*, Brossa inicia lentament l'edició de la seva obra inèdita escrita durant el franquisme i, alternant obra nova i vella, publica regularment els seus llibres de poesia literària en les més importants editorials catalanes. Alhora, dona a conèixer la seva obra més experimental, comença a editar la seva poesia visual i a exposar els seus poemes objecte. L'exposició *Joan Brossa o les paraules són les coses*, que va tenir lloc a la Fundació Joan Miró el 1986, en la qual, per primera vegada s'exposa un conjunt considerable de poemes visuals, poemes objecte i cartells, consolida el poeta com un creador de primera magnitud internacional.

8. 'U no és ningú'. L'antiautoritarisme, l'anticlericalisme, l'antimilitarisme. Des de la seva adolescència Brossa es va rebel·lar contra els costums socials i contra tota mena d'autoritarisme. El poeta va

'Sense atzar', peça del 1951

conservar com un tresor un petit llibre que li havia regalat el seu pare, titulat *Las ideas republicanas* (1869). Va mantenir sempre una profunda convicció republicana i catalanista, i un esperit llibertari incombustible. Durant la dictadura de Franco no va dubtar a donar suport en tot moment a la lluita antifranquista subversiva. Simpatitzà, aleshores, amb el PSUC, que arribà a editar clandestinament, el 1971, un dels seus llibres més crítics amb el règim dictatorial: *Des d'un got d'aigua fins al petroli*, escrit el 1950. Juntament amb Antoni Tàpies, publicà, el 1979, el llibre de bibliòfil *U no és ningú*, que recull prosas també del 1950. Són innumbrables les obres literàries, visuals i objectuals en què apareix clarament la ideologia antiautoritària, anticlerical i antimilitar del poeta.

9. 'Cop de poma'. Els llibres, la poesia visual. Arran de la relació i la col·laboració amb nombrosos artistes plàstics i d'altres creadors, Brossa és autor d'un gran nombre de llibres

visuals, o llibres d'artista, de gran originalitat en què es campanya la seva poètica experimental, transgressora i lírica. En mans del poeta, sempre amatent a la sorpresa, el llibre esdevé un espai més d'investigació poètica en què desapareixen les fronteres entre les diferents arts. Particularment intensa és la seva relació creativa amb Joan Miró i Antoni Tàpies. Com a obra de col·laboració col·lectiva –en el mateix moment que s'iniciaven les activitats del moviment *Fluxus*– és especialment remarcable el llibre *Cop de poma* (1963), en el qual van participar els pintors Joan Miró i Antoni Tàpies, l'escultor Moisès Villèlia, el compositor Josep M. Mestres Quadreny, juntament amb el poeta Joan Brossa. Miró i Brossa van col·laborar en els llibres *Oda a Joan Miró* (1973) i *Tres Joans* (1978). Cal destacar, també, els llibres fets en col·laboració amb Antoni Tàpies, com ara *El pa a la barca* (1963), *Novella* (1965), en què s'explica amb documents burocràtics i ordinaris la vida d'un home –potser un dels lli-

reconeixement i la popularitat de Joan Brossa, a Catalunya i a l'estranger. El poeta crea un nombre important de poemes visuals, cartells, poemes objecte, instal·lacions, emplaçaments i poemes urbans. El *Poema transitable en tres temps* (1984), situat al costat del Velòdrom de Barcelona, és un exemple magnífic de poema públic en un espai urbà. Als anys noranta, Brossa segueix publicant llibres de poesia literària en què, tanmateix, la cosmovisió carnavalesca del poeta es transforma en pessimisme existencial i la realitat es transfigura en reflexions metafísiques poc optimistes sobre la condició humana i la decadència física i espiritual. *Furgó de cua* (1989-1991) (1993), *Passat festes* (1995), i *Sumari astral* (1999) són els llibres cabdals que testimonien aquesta etapa final de l'obra literària de Brossa. La vida com a enigma i atzar, i el caràcter transitori de la condició humana, es tenyeixen també de pessimisme en les darreres instal·lacions del poeta, com *Interior a l'interior* (1998), emplaçament que clou l'exposició: en una gàbia de barrots de ferro, damunt d'una tauleta, un peix de colors es mou dins d'una peixera esfèrica.

Després de l'exposició que va tenir lloc a la Fundació Joan Miró el 1986, són nombroses les exposicions antològiques, individuals i col·lectives que s'han succeït dels poemes visuals, els poemes objecte i les instal·lacions de Joan Brossa.

L'exposició i el catàleg *Joan Brossa o la revolta poètica* no haurien estat possibles sense el treball de recerca dels responsables, dels estudiosos, dels coneixedors, dels galeristes que han fet possibles les exposicions, els catàlegs i els llibres que han contribuït a donar a conèixer l'obra de Joan Brossa fins ara. Per tal d'oferir una imatge global de Joan Brossa, l'exposició i el catàleg ofereixen el conjunt més complet de revistes, llibres, manuscrits, cartes, poemes experimentals, poemes visuals, poemes objecte i instal·lacions del poeta que s'ha mostrat fins ara, però també presenten altres manifestacions creatives essencials per conèixer la seva obra, com la poesia escènica o els guions cinematogràfics, mitjançant documents originals i vídeos, que habitualment no s'han inclòs en les exposicions que se li han dedicat. L'aportació del patrimoni de la Fundació Joan Brossa, amb els llibres, manuscrits, cartes, projectes i obres del poeta, permet endinsar-nos, per primera vegada, dins l'estudi i la biblioteca personal de Brossa. *Joan Brossa o la revolta poètica* no pretén d'oferir un catàleg raonat de l'obra del poeta, però sí que voldria fer visible la necessitat de seguir treballant en l'estudi, la conservació i la divulgació de la seva obra. L'obra de Brossa és encara un univers per explorar en molts aspectes. L'aventura continua, el carnaval existeix, la revolta també.

10. 'Sumari astral'. La poesia al carrer, l'enigma i l'atzar. Als anys vuitanta i noranta es consolida el prestigi, el